

УКРАЇНЦІ В УМОВАХ ВІЙНИ З РОСІЄЮ: ПРОБЛЕМИ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ У КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ (НА ПРИКЛАДІ НІМЕЧЧИНИ)

Доманова Ганна Сергіївна

к.і.н., доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин,
Національний університет «Чернігівській колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Коваленко Єлизавета Андріївна

студентка,
Національний університет «Чернігівській колегіум» імені Т. Г. Шевченка

Жахливі події кінця лютого 2022 р. сколихнули не тільки Україну, а й увесь світ. Росія порушила суверенітет незалежної держави всупереч усім міжнародним меморандумам. Сьогодні Україна внаслідок війни переживає чи не найбільшу міграційну кризу в своїй історії. Можливості сусідніх із Україною європейських країн були обмежені, а отже люди мусили рухатись європейськими просторами далі.

Велика кількість вимушених переселенців з України заповнили країни Європи. Відповідно до статистики Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (далі – УВКБ ООН) станом на 19 липня 2022 р. з України виїхало 9 567 033 осіб [1]. Впродовж літа частково простежується повернення громадян України до дому. На початок вересня 2022 р. за даними ООН понад 6,9 мільйона людей залишалися внутрішньо переміщеними особами, а кількість українських мігрантів, зареєстрованих у Європі перевищила 7 мільйонів [2]. Водночас, 4 мільйони українців, які перебувають у країнах Європи, звернулись за тимчасовим притулком [3].

За прогнозами ООН країни Європи мали прийняти близько 4 млн українців, що тікали від війни. Однак реальні показники істотно збільшилися. 1 березня 2022 р. Верховний комісар ООН у справах біженців Філіппо Гранді зазначив: «Ми дивимось на те, що може стати найбільшою кризою біженців (refugees)¹ у Європі цього століття. Хоча ми спостерігаємо надзвичайну солідарність і гостинність з боку сусідніх країн у прийомі біженців, у тому числі від місцевих громад і приватних громадян, знадобиться набагато більше підтримки, щоб допомогти та захистити новоприбулих» [4].

Основний потік міграції з України припав на березень. Тоді кількість виїжджаючих з країни була безпрецедентно великою і супроводжувалась багатокілометровими чергами на кордоні [5]. Основний «удар» прийняли на себе Польща та Німеччина.

Німеччині, яка прийняла вже на кінець червня близько 725 000 українців – більше, ніж будь-яка інша країна, яка не є сусідкою України, вже відчувала брак

¹ Refugees – термін, який застосовується ООН стосовно усіх людей, переміщених за межі України через бойові дії (біженці, переселенці).

соціального житла та тиск на доступну житлову площу у великих містах. Кріс Мельцер, представник німецького відділення УВКБ ООН у справах біженців, зазначав, що мільйони європейців, які мобілізувалися, щоб допомогти біженцям, можуть «більше не бути на заголовках», але все ще «життєво важливі» для вирішення проблеми. Хоч у волонтерському секторі є ознаки втоми, за його словами, «це набагато менше, ніж ми очікували» [6].

4 березня 2022 р. Рада Європейського Союзу прийняв рішення про спрощену процедуру надання тимчасового захисту для громадян і жителів України, які рятуються від війни, розпочатою Росією. «Усім, хто тікає від путінських бомб, будемо раді в Європі. Ми забезпечимо захист тих, хто шукає притулок, і допоможемо тим, хто шукає безпечної дороги додому», – заявила президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн. Цей тимчасовий захист діятиме один рік. Якщо ситуація не стабілізується, то дію директиви автоматично буде подовжено на шість місяців. Така пролонгація можлива двічі. Варто зазначити, що тимчасовий захист надає, зокрема, право на проживання, доступ до ринку праці, медичних послуг і соціальної допомоги в країнах ЄС. Його зможуть отримати громадяни України, громадяни третіх країн, які мають посвідку на проживання в Україні, та біженці чи шукачі притулку в Україні [7].

Громадяни України мають право на тимчасове перебування в Німеччині без візи максимум протягом 90 днів. Але, щоб надалі перебувати у Німеччині на законних підставах треба отримати дозвіл на тимчасове проживання до 28 лютого 2023 р. [8]. Наразі влада ФРН переглянула правила перебування для переселенців. З 1 вересня 2022 р. ті, хто приїжджає до Німеччини по безвізу, громадяни України, які рятуються від повномасштабного вторгнення РФ, не будуть змушені відразу реєструватися. Подавати заявки на статус тимчасового захисту можна буде доти, доки військові дії не припиняться [9]. Відповідно до оновлених правил перебування українських мігрантів у Німеччині, громадяни України мають подбати про свій статус, щоб залишатися в країні легально. Важливо заздалегідь подати заяву на набуття статусу тимчасового захисту, оскільки залишатися в країні довше 90 днів стане неможливим, доведеться виїхати з Німеччини на три місяці. Якщо термін безвізового перебування (90 днів з дня перетину кордону) спливає у проміжку з 1 вересня по 1 грудня, також необхідно подати заявку на реєстрацію [9].

Якщо особа відповідає вимогам для отримання іншого довгострокового дозволу на перебування, наприклад, для возз'єднання сім'ї, навчання у вищій або кваліфікованої роботи, можна подати заяву на його отримання у відомстві у справах іноземців після безвізового в'їзду. Для цього не потрібно проходити процедуру отримання візи [8].

Однією з головних проблем по всій Європі є пошуки доступного житла для тих, хто виїхав на довгострокову перспективу. Брак житла для соціального прихистку відчула на собі й Німеччина. Ульріке Лессіг, яка працює в берлінській неурядовій організації *We Are An Angel* та з початку війни автобусами доправила понад 5000 українців до Німеччини зазначає, що ті, хто втік від війни

розраховують на окреме житло. Рятувальні притулки, на її думку, не є довгостроковим рішенням [6].

Також більшість господарів приватних квартир відмовляються брати родини без постійного місця роботи, із маленькими дітьми чи тваринами, залежних від соціальних служб. Відтак, місцем тимчасового прихистку стає або невеличкий місцевий готель або табір для переселенців (спеціально обладнані спортивні зали у звичайних школах або навіть павільйони виставкових центрів). Від українців часто можна почути скарги на неможливість знаходження житла у великих містах, бо доступнішим воно буде лише в передмістях. Деякі громади Німеччини запустили процес будівництва великої кількості модульних будиночків для біженців [6, 10].

Уряд Німеччини подбав про істотний соціальний пакет для українських громадян, які отримали право на тимчасове перебування в країні. Розмір соціальних виплат із 1 червня 2022 р. на одну дорослу, самотню людину або батьків-одинаків становить 449 євро. Щодо інших категорій населення: повнолітні громадяни отримують 404 євро, на дітей соціальна допомога коливається від 285 євро (діти віком до 5 років) до 376 євро (діти віком від 14 до 17 років). Планується, що з 2023 р. українці, які потребують фінансової допомоги, отримуватимуть приблизно на 50 євро більше [11].

Якщо вимірювати підтримку Німеччиною України в цифрах, то зафіксована статистика просто вражає. Вже на початок серпня 2022 р. у ФРН було зареєстровано понад 915 тисяч переселенців з України. За даними Федерального агентства зайнятості до кінця червня в агентствах зайнятості, центрах зайнятості та інших муніципальних установах зареєструвалося 353 424 особи. Понад 146 тисяч українських дітей та підлітків були зараховані до німецьких шкіл [13]. Німеччина, прийняла закони та створила установи для інтеграції українських переселенців. Школи в Берліні, наприклад, відновлюють «вітальні класи», знайомлячи новоприбулих з німецькою мовою та способом життя [12].

Але варто зауважити, що німецька бюрократія зачасту ускладнювала інтеграцію українців. Відтак, речниця організації *Unterkunft Ukraine* зазначила, що останнім часом ця організація дедалі частіше отримує відмови від представників місцевої влади на підселення українських переселенців до приватних осель німців. Це означає, що українці будуть змушені повернутися до переповнених центрів з прийому біженців, щоб мати змогу отримувати державну фінансову підтримку [13].

Крім того, у ФРН існує вимога про постійне місце проживання, що також є головним болем для таких організацій як *Unterkunft Ukraine*. «Якщо біженці вже зареєструвалися, наприклад, у великих містах, вони не можуть просто виїхати в сільські райони іншої федеральної землі, тому що тоді вони теж не зможуть отримати соціальну допомогу. Хоча ситуація з житлом там була б легшою», - зазначає речниця організації. Не менший клопіт ця вимога створює і для агентств з пошуку житла, яким доводиться підбирати житло в межах району реєстрації переселенців [13].

Громадянам України пропонуються різні мовні та інтеграційні курси, де викладачі безкоштовно навчають німецької, але жодного слова українською чи російською мовою там не почуєш. Наші громадяни зауважують, що відчувають занепокоєність та дискомфорт з приводу мовного бар'єру, особливо це стосується людей старшого віку, адже неможливість спілкування впливає на більшість сфер життя українців [10].

Занепокоєння в батьків викликає не тільки навчальний процес, а й різниця у системах шкільної освіти. Хоча, наприклад, програми з точних наук в Україні значно складніші, ніж у Німеччині. Літні канікули тривають тут лише 1.5 місяця. Станом на 29 травня в німецьких школах вже навчалось 125 582 українських дітей. У школі існує суворе правило: дитина не може пропускати заняття. Якщо пропуски відбуваються постійно без поважних причин, школа може стягнути з батьків чималий штраф [10].

Громадський транспорт у Німеччині є досить дорогим, однак його якість та комфортабельність не викликає жодних питань. Обов'язковим є носіння масок. До 31 травня 2022 р. українці могли безоплатно користуватися громадським транспортом: метро, автобусами міськими електричками та трамваями. Для цього достатньо було показати паспорт [14]. Так, наприклад, було організовано 30 безоплатних автобусів з Берліна, Котбуса, Франкфурта-на Одері до Ерфурта, Лейпцига, Шверіна, Магдебурга, Белефельда тощо [15]. З 1 червня 2022 р. було скасовано пільгу для українських переселенців на безкоштовне користування громадським транспортом. Водночас з 1 червня по 31 серпня в Німеччині ввели єдиний місячний проїзний за 9 євро на безлімітну кількість поїздок усіма видами громадського транспорту, крім швидкісних поїздів. Квиток за 9 євро – складова пакету допомоги через високі ціни на електроенергію і для пом'якшення інфляції, що посилилася на тлі війни в Україні. Це в середньому в десять разів менше від вартості звичайного місячного проїзного [14]. Це дало українцям широкі можливості для подорожей усією Німеччиною. Нині уряд розглядає можливість визнання українських водійських прав [10].

Німеччина постала для українців гостинною, ввічливою та турботливою. На підтримку українських переселенців у Берліні організовано фестиваль українського кіно [16]. На різдвяному ярмарку в Бад-Годесберзі з'явилися благодійні ятки з традиційною українською продукцією [17]. Благодійні організації Німеччини підхопили ініціативу, закупивши до німецьких бібліотек українські дитячі книжки [18]. Усі ці заходи спрямовані не лише на підтримку українців у тяжкі часи війни, а й для того, щоб мотивувати зацікавленість Україною, історичним підґрунтям того, чому люди борються за незалежність.

Список літератури

1. Буряченко О. Відновлення України через діалог усіх українців світу. Об'єднавшись – зробити неможливе, всупереч усьому! 01 листопада 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3605567-vidnovlenna-ukraini-cerez-dialog-usih-ukrainciv-svitu-obednavsis-zrobiti-nemozlive-vsuperec-usomu.html>

2. Голос Америки. 08 вересня 2022. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/kilkist-zhertv-ta-bizhentsiv-zroslo-oon/6736396.html>
3. Міграція населення за пів року війни: підбиваємо підсумки. 27 вересня 2022. URL: <https://mixdigital.com.ua/blog/migracziya-naselennya-za-piv-roku-vijni-pidbivayemo-pidsumki/>
4. UN seeks US\$1.7 billion as humanitarian needs soar in Ukraine and neighboring countries. 01 March 2022. URL: <https://www.unhcr.org/uk/news/press/2022/3/621e0aa74/un-seeks-us17-billion-humanitarian-needs-soar-ukraine-neighbouring-countries.html>
5. Скорбота В. Повертатися чи залишатися? Що планують українці, які виїхали з країни через війну. 1 вересня 2022. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/chi-planuyut-povertatisya-ukrajinci-yaki-vijihali-v-yevropu-cherez-viynu-rezultati-doslidzhennya-50266689.html>
6. Katte Connolly. Planning for the long haul: four months on, the Ukrainian refugee crisis is only just beginning. 20 Jun 2022. URL: <https://www.theguardian.com/global-development/2022/jun/20/planning-for-the-long-haul-four-months-on-the-ukrainian-refugee-crisis-is-only-just-beginning>
7. У ЄС домовилися про тимчасовий захист для біженців з України. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2022/03/03/novyna/svit/yes-domovylysyia-pro-tymchasovuj-zaxyst-bizhencziv-ukrayiny>
8. Інформація для громадян України щодо в'їзду та перебування в Німеччині. URL: https://www.niedersachsen.de/ukraine/krieg_in_der_ukraine_ukrainisch/vijna-v-ukraini-zapitanna-ta-vidpovid-209948.html
9. Що зміниться для українських біженців у Німеччині у вересні? 2 вересня 2022. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/793/shho-zminitsya-dlya-ukrainskix-bizenciv-u-nimeccini-u-veresni>
10. Чужий монастир: Німеччина очима українських біженців. 13 червня 2022. URL: https://zn.ua/ukr/social_secutity/chuzhij-monastir-nimechchina-ochima-ukrajinskikh-bizhentsiv.html
11. У Німеччині змінять суму виплат для українських біженців. На яку суму розраховувати? 24 вересня 2022. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/905/u-nimeccini-zminyat-sumu-viplat-dlya-ukrainskix-bizenciv-na-yaku-sumu-rozrahovuvati>
12. How the Ukrainian refugee crisis will change Europe. Mar 25th 2022. URL: <https://www.economist.com/europe/2022/03/25/how-the-ukrainian-refugee-crisis-will-change-europe>
13. Олівер Піпер, Валерій Сааков Чи втомилися німці допомагати Україні й українцям? 08 серпня 2022 р. URL: <https://www.dw.com/uk/chy-vtomylysia-nimtsi-dopomahaty-ukraini-y-ukraintsiam/a-62741776>

14. Скасування квитка за 9 євро. Скільки доведеться платити за проїзд у Німеччині у вересні. 30 серпня 2022. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/otmena-bileta-9-evro-skolko-pridetsya-platit-1661851160.html>

15. Німеччина: чого чекати українцям, що втікають від війни. 16 березня 2022. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/194/nimeccina-cogo-cekati-ukraincyam-shho-vtikayut-vid-viini>

16. Савчук А. У Берліні розпочався фестиваль українського кіно. 28 жовтня 2022. URL: <https://www.dw.com/uk/u-berlini-rozprocavsya-festival-ukrainskogo-kino-28102022/video-63582753>

17. Арні А. Борщ і вареники – на різдвяному ярмарку в Німеччині. 6 грудня 2022. URL: <https://www.dw.com/uk/bors-i-vareniki-na-rizdvanomu-armarku-v-nimeccini/a-63999406>

18. Корпусенко Б. В українських центрах Німеччини з'явилися книжки рідною мовою для дітей та дорослих". 30 листопада 2022. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/75060/>